

14. Platts, J. T. (John Thompson), A dictionary of Urdu, classical Hindi, and English. – London: W. H. Allen & Co.: 1884. <http://dsal.uchicago.edu/dictionaries/platts/index.html>;

15. Thingnam Giri et al. Flowers of India. – 2008. <http://www.flowersofindia.net/botanical.html>;

Стаття надійшла до редакції 17.04.13.

Рыбалкина Ю., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

Статья посвящена анализу названий растений и растительных препаратов в лексике индийской традиционной медицины. Выделены семантические группы лекарственных растений с указанием их этимологии и соответствий в латыни и украинском языке. Семантический анализ лекарственных растений позволяет выявить особенности номинации растений в языке хинди.

Rybalkina Y., asp.,

Institute of Philology, Taras Shevtchenko National University of Kyiv

The Lexicon of the Herbs and botanical medicines in the Traditional Indian Medicine

The article deals with the analysis of the herbs in Hindi – names of plants used in Indian traditional medicine - Ayurveda. Semantic groups of herbs along with their etymology and Latin and Ukrainian equivalents have been highlighted. Semantic analysis of herbs shows peculiarities of the herbs formation in Hindi.

УДК: 821.161.2-3ДЧайка

Рибась О., магістрант,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПОЕЗІЯ У ПРОЗІ ДНІПРОВОЇ ЧАЙКИ: АВТОРСЬКИЙ СТИЛЬ

У статті досліджується авторська своєрідність поезій у прозі української письменниці початку ХХ століття Дніпрової Чайки.

Ключові слова: поезія у прозі, авторський стиль, ритмізована мова, тропи, морфологічні явища, поетичний синтаксис.

Літературний процес кінця ХІХ - початку ХХ століття постає новаторським та синкретичним, оскільки формувався в непростій ситуації зміни

суспільних формацій та світоглядних орієнтацій. Як зазначає І. Денисюк, література цього періоду “характеризується підвищеним інтересом до внутрішнього, духовного світу людини, тяжінням більшості письменників до синтезу реалізму та романтизму, причому помітну роль в поетиці їх творів відіграло інакомовлення, алегорія, романтична образна система” [1, с. 190]. Автори у цей період розробляли нові художні засоби, модифікували попередні форми, шліфували стилі. Завдяки цьому відбувалося взаємопроникнення видів мистецтва та родів літератури.

Поетія у прозі є синкретичним жанром, тому в його межах можна виокремити риси, притаманні власне поезії та власне прозі. Так, прозовими особливостями є: сюжетність, чітка композиційна будова, ліричні відступи, наявність авторська оцінка. Поетичні риси проявляються через посилену метафоричність, суб’єктивність оповіді, паузи, елементи внутрішнього римування, принцип повторюваності образів. Отже, цей жанр за формою представлення тяжіє до прози, однак за мелодикою, підвищеною емоційністю, ліричним сюжетом з елементами спорадичного римування – до поезії.

У загальних рисах окреслимо структурну реальність цього жанру: поперше, має місце гібридність – своєрідний синтез, схрещення елементів ліричної поезії з викладовою формою прози, по-друге, відбувається інтенсифікація образності, по-третє, загальна стратегія підпорядковується «поетичному пафосові», по-четверте, характерним є своєрідний «верлібрзм» – свобода форми вислову, що стає формою експресії думок і почуттів зі значною перевагою чуттєвого начала [4, с. 72].

Дослідниця Н. Шумило вказує, що «найтиповішою жанровою формою, на якій позначається процес «ліризації» в українській літературі кінця XIX – початку XX ст., постає фрагментарна проза, зокрема лірична мініатюра» [5, с. 267].

До найдавніших форм фрагментарної прози належить так звана поезія в прозі. Дослідники вбачають її початки у біблійних псалмах, в апокаліптичних видіннях, а на слов’янському ґрунті була вперше зустрічається у «Слові о полку Ігоревім».

І. Денисюк визначає причиною утворення жанру реакцію на канони віршування, “ілюзорним виявом поетичної свободи”, бо, визволившись з-під «залізних сплтів» вірша, рими, автор попадав під інші правила організації художнього тексту, дещо аналогічні верліброві. Таким чином, за спостереженнями науковця, “тенденція до деструкції зустрілася тут з супротивною течією – організацією, мобілізацією поетичних засобів для виразу спонтанності почуттів: інтенсифікацією образності, підвищеним емоційним, патетичним, «романтичним» тонутом поетичного стилю, загальним настроєм,

«кліматом» витонченості, гармонійності, ритмічності та мелодійністю іншого, ніж у віршах, «вільнішого», спонтаннішого характеру» [1, с. 189].

До жанру поезій у прозі часто зверталися й українські письменники кін. XIX – поч. XX ст. Поезії у прозі писали М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська та ін.

Поезії в прозі посідають вагоме місце у художньому доробку Дніпрові Чайки. Вершиною творчості письменниці називають «*Морські малюнки*» - найвідоміший цикл поезій у прозі. До нього входять такі твори: «Дівчина-чайки» (1892), «Суперечка» (1893), «Скеля» (1893), «Буревісник» (1900) та ін. Н. Шумило визначає актуальність цих текстів: ««Морські малюнки» легко асоціюються з сучасними процесами, філософськими роздумами про долю народу, особисте і громадське, гармонійне і дисгармонійне, роль митця в суспільстві» [5, с. 268].

Більшість поезій у прозі відтворюють дисонанси в душі та поведінці людини, в міжлюдських стосунках, і водночас пошуки гармонії. Такі поезії у прозі споріднює між собою прийом метаморфози, властивий жанрам казки, легенди та балади. Наприклад, людина може перетворитися на птаха («Дівчина-чайка», «Буревісник»), на медузу («Морське серце»), на камінь («Скеля») і т. д. Традиція вживання цього прийому, яка йде від фольклору, романтиків і творчості Т. Шевченка, покликана показувати у символічній формі стосунки людини з природою.

Поєднання реалістичного, романтичного, імпресіоністичного та символістського бачення людської душі та довоколишньої дійсності формують авторський стиль.

Втілення стилю прослідковується в тому, що традиційні сюжети у творах Дніпрові Чайки відсутні, замість них існує суб'єктивний сценарій з елементами думи, притчі, легенди. Чарівних речей, притаманних традиційній чарівній казці, письменниця не вводить, натомість є містичні обставини, чарівність пов'язана з ірреальним світом. Фольклорні сюжети стають сюжетами про містичний досвід особистості, де відображається також одвічна боротьба добра і зла, світлого і темного начал. Для поезій у прозі Дніпрові Чайки характерне широке використання морського пейзажу та персоніфікованих символічних образів.

Письменниця використовує інтонаційне різноманіття української мови, вдаючись до різних синтаксичних структур, риторичних запитань, звертань, повторень окремих слів і зворотів, вигуків, окличних речень. Як слушно зазначає І. Денисюк, «граціозною ритмізованою мовою володіла Дніпрова Чайка, автор циклу «Морські малюнки». Ритмізована мова сприяла створенню ілюзії руху, настрою захопленості героїчним» [1, с. 193].

У творах зустрічаються **афоризми**, створені відповідними лексико-фразеологічними засобами: “*Під захистом грізної сили рядком притулились і ластівка щастя, і горе – гірка зозуля*” [2, с. 5], “*Кохання, як квітка, сьогодні цвіте, а на завтра зів’яла*” [2, с. 21].

Серед художньо-стилістичних засобів основними є: морфологічні явища мовлення, тропи та поетичний синтаксис.

1) Морфологічні явища яскраво представлені у творчості Дніпрової Чайки, а саме:

- Синонімічні дієслова та контекстуальні дієслівні синоніми:

шумлять-гомонять, грають-хвилюють, співають-ридають, носив-преносив,

- Використання повної нестягненої форми прикметників:

буйнеє море, кримськеє сонце, меншій сестри, чистеє небо,

- Синонімічні іменники:

козаки-юнаки, сльозою-росою,

- Синонімічні прикметники та прислівники:

веселі-щасливі, ласкаво-вслесливо, солодко-смачно, тихо-смирно,

- Індивідуально-авторські неологізми:

зеленокришталъная хвиля, ріка бистрохвильна,

- Прикладки:

колодязь-брат, дівчата-лебідки, відрадниця-нічка, сон-чарівник.

2) Тропи:

- Епітети:

сади кучеряві, села веселі, брови оксамитні, ніжній личка, красуня лукава, гризет золотий,

- Повтори:

“не збудить її (птицю) ні вітер веселий, ні сонце, ні хвиля” [2, с. 5], *“і знов зашуміла Алма і Салгір, і знов зарясніли садки”* [2, с. 5],

- Порівняння:

прості *“море, як лялечка, тихе”* [2, с. 8]

та ускладнені: *“струнка та висока, як той кипарис, як ранок рожевий, хороша, а очі, ті чорні очі – як блискавка грізна з-під чорної хмари, блищали з-під брів оксамитних”* [2, с. 15],

- Градації:

“Кохання коханки рабів. Так на нього зміняли і царство, і матір, і рідну країну, негідні сини?” [2, с. 19]. Весь твір «Образ великого» до моменту кульмінації є висхідною градацією: від *“враз на крайнебі з’явилася хмарка”* – до *“а море лютує! а море клекоче! Недурно ж збудили, недурно розгнівали вільне!”* – і знову тихо: *“Усіх вколисала відрадниця-нічка, усе заніміло, заснуло”* [2, с. 58-61].

- Метафори:

“Море палкіше галеру вітає, що далі усе голосніше співає, убралося хвилями рясно, вквітчалось в перлистую піну” [2, с. 8]

- Антитеза відображена, наприклад, у пошуку царятами «волі та долі» (внутрішнього духовного багатства) – у протилежність до пропозиції матері: «царство, і щастя, і слава» (відображення лише зовнішнього благополуччя) [2, с. 19].

3) Інтонаційно-синтаксичні ряди, ритміка та римування:

- Спорадичне римування, ритмічне оформлення:

“Втомилося море, об берег не б’є, не співає,

На мокрому сивому камені птиця якась незнайома дрімає” [2, с. 5],

(Розбиття на строфи наше - О. Р.).

“Сон-чарівник на веселчастих крилах пролинув

І зразу змінилась картина” [2, с. 5],

“І хвиля співала,

І хвиля зітхала,

Од щастя не бачила краю

Веселому раю” [2, с. 24].

- Риторичні запитання, звертання, вигуки:

“Брати-товариство! Не доки ж терпіти нам кляту неволю, не доки-ж нам пасти дурненьку надію, що визволять нас земляки! Забули за нас наші кревні і доля од нас одступилась, ніхто не допоможе, аж поки самі, набравшись відваги, собі не поможем. Ну-ж, стрепеніться, орли-козаки! Невже вашу силу до краплі вивисала ханська праця? Невже вашу душу юнацьку каміння тяжке задавило?” [2, с. 7]. Звертання: *“Сини ж мої, рідні діти мої”* [2, с. 16], *“Мамо-царице”* [2, с. 16].

- Чергування довгих ускладнених та складних речень з короткими простими:

“І сміливо він погляда навкруги, і тішиться честю тією, неначе не лом і лопату в руках він тримає, а пишині гетьманські клейноди; немов не кайдани він носить, а красні гетьманські шати. Весна розцвілася” [2, с. 7], *“Вразила усмішка ся милого: кинувся він і почав дорікати коханій, що, мабуть, не любить його, коли вже на лемент, на сльози його не вважає. Земля все мовчить”* [2, с. 12].

- Інверсії:

“І всім їм: і горам, і степові, і людям – була господинею кримська цариця” [2, с. 15].

Отже, основними стилістичними засобами поезій у прозі Дніпрової Чайки є градації, нашарування символічних значень, епітети, однорідні речення,

у яких втілюються повтори, які оновлюють образ, порівняння, метафори, антитези, ритмізація, фігури та інші засоби художнього вираження.

Проведений аналіз свідчить, що поетичі циклу творів «Морські малюнки» Дніпрові Чайки властива своя індивідуальна барвиста мова, яка є і простою, і водночас вишуканою. Відчувається авторське прагнення, щоб кожне вживане слово відповідало ідеї та стилю твору, відображаючи єдність форми та змісту.

З-поміж усіх творів для аналізу обрані саме «Морські малюнки» з двох причин: по-перше, цьому сприяла новизна тематики, по-друге, жанрово-стильовий синкретизм сприяв суттєвій модифікації жанру. Поезії у прозі Дніпрові Чайки містять синтезовані ознаки легенди, притчі, казки, думи та власне поезії в прозі. Взаємодія характерної для епічних творів логіко-аналітичної основи та емоційності як родової ознаки лірики сформувала художній феномен творчості письменниці. Індивідуальний стиль виявляється в особливостях авторської манери, у використанні народнорозмовної лексики, у специфіці образних висловів та синтаксичної будови речень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози ХІХ – початку ХХ століття: [монографія] / І. О. Денисюк. – К.: Вища школа, 1981. – 214 с. 2. Дніпрові Чайка. Твори («Буревісник» і інші поезії в прозі) / Дніпрові Чайка. – К.: Дзвін, 1919. – Кн 1. – 128 с.
3. Мойсієнко А. К. Мова як світ світів. Поетика текстових структур; [монографія] / А. К. Мойсієнко. – Умань, 2008. – 208 с.
4. Сивкова І. Поезія у прозі як жанр української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття (Штрихи до проблеми) // Вісник Черкас. ун-ту. – Серія: Філологічні науки. – Вип. 28. – Черкаси: ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2001. – 176 с. (с. 71-76).
5. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності: [монографія] / Н. М. Шумило. – К.: Задруга, 2003. – 354 с.

Стаття надійшла до редакції 17 квітня 2013.

Рыбась О.В.,

«Стихотворения в прозе Днепровой Чайки: авторский стиль»

В статье исследуется авторское своеобразие стихотворений в прозе украинской писательницы начала XX века Днепровой Чайки.

Ключевые слова: стихотворения в прозе, авторский стиль, ритмизованный язык, тропы, морфологические явления, поэтический синтаксис.

“Sea drawings” by Dniprova Chaika: poetics originality”

In this article is investigated the author's originality of poetry in prose of the Ukrainian writer from the beginning of the XX century Dniprova Chaika.

Key words: *poetry in prose, author's style, metrical language, means of a trope, morphological effects, poetic syntax.*

УДК 801.82:821.161.2 Юрій Винничук

Рябченко М.М., асист., к.філол.н.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТ МАСКИ У ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА

У статті розглянуто творчість сучасного українського письменника Ю. Винничука. Аналізується концепт маски як прийом, який постійно використовує автор у своїй прозі.

Ключові слова: *маска, іронія, сатира, стьоб, містифікація.*

Постать Юрія Винничука в сучасній українській літературі є досить помітною, а його творчий доробок – значний та різноманітний. Причому це не лише авторські збірки малої прози, повісті та романи, а й укладені та відредаговані ним антології української романтичної і готичної фантастики, казок, краєзнавчих книг «Легенди Львова», «Кнайпи Львова», «Тасмниці львівської кави», збірки поезій маловідомих та невідомих поетів періоду розстріляного відродження тощо. Як зазначають Т. Кохановська та М. Назаренко: «Винничук – взагалі фігура настільки багатогранна, що може вважатися «сам-собі-літоб'єднанням» [Кохановская, Назаренко 2011].

Відомий Винничук і своїми численними містифікаціями, частину з яких він розвінчав сам, а частина продовжує побутовати в літературних колах під виглядом дійсних фактів, сам же письменник жартує, що їх розкриття буде залежати від того, «хто швидше помре: чи я, чи той, кого я містифікував» [Винничук 2011]. Чи не найвідомішими містифікаціями можна вважати «Плач над градом Кия» Ріангабара і «Пісню світову» Анни Любовичівни, що були надруковані як віднайдені тексти XIII та XVII століть відповідно. Вони були настільки вдалими, що увійшли до поважних наукових видань, і, врешті, Винничук вирішив розкрити їх сам, оскільки жоден науковець не зміг того зробити.